

Доведення дворянського походження кийвськими земьянами в першій третині ХІХ століття на прикладі родин герба Драго-Сас

Після включення східних теренів Речі Посполитої до складу Російської імперії постало питання щодо інтеграції місцевої шляхти в структуру загальноімперського дворянства. З метою започаткування цього процесу 3 травня 1795 р. було видано указ, який охопив всю шляхту – від найбагатших до найбідніших її прошарків – і регламентували її подальшу долю. Цей указ розподілив шляхту на три категорії:

1) „кои владеют собственностью, а не по закладам и другим временным владениям”¹;

2) „все не имеющие собственности, которые могут надлежащим образом доказать благородство свое”²;

3) „которые под названием околичной и чиншевой шляхты не покажут на дворянские достоинства повеленных законом свидетельств”³.

Розглянемо документи, які подавалися шляхетськими родинами герба Драго-Сас першої категорії, що проживали на території Київської губернії.

По Київській губернії в період від 1801 по 1830 рік довело своє дворянство двадцять родин герба Драго-Сас, які згідно постанови Російсько уряду від 3 травня 1795 р. можна віднести до землян⁴.

Дві родина Добкевич-Гойревські з Махновського повіту та Сорочинські з Київського повіту зробили це двічі.

¹ РГИА, зesp. 1341, inw. 1, sygn. 346, k. 4 v.

² Тамже, k. 5.

³ Тамже, k. 5.

⁴ Центральный Государственный Исторический Архив Санкт-Петербурга, зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119; Держархів Київської обл., зesp. 782, inw. 2, sygn. 331, 337, 355, 357, 365, 368, 380, 395, 401, 411.

Добкевич-Гойревські перший раз були легітимовані у 1801 році з занесенням у першу частину „Дворянських родовідних книг” подавши чотири документа⁵:

1) Запис дружині грошей та половини майна в Слонімському повіті.

2) Заповіт на майно в Слонімському повіті і в Житомирському повіті Київського воеводства.

3) Привілей польського короля на посаду Городельського стольника.

4) Герб Драго-Сас.

Другий раз, у 1805 році, Добкевич-Гойревські подали ті самі документи, але вже були занесені до шостої частини „Дворянських родовідних книг”⁶.

Сорочинські теж перший раз довели своє дворянство у 1801 році з занесенням в шосту частину „Дворянських родовідних книг” подавши вісім документів⁷. Вони подали такі документи:

1) Квитанція за отримання приданого. Подана в 1694 році до Галицьких книг гродзьких.

2) Відпис дворянином Сорочинським своїй жінці на суму 1000 польських злотих. Поданий 1694 року до Галицьких книг гродзьких.

3) Метрика хрещення за 1741 рік видана в Устриках.

4) Угода на продаж в 1774 році частини села Корчова в Перемишльській землі Руського воеводства.

5) Дожиттєвий запис майна шляхтичем Щепаном Сорочинським своїй дружині.

6) Привілей короля польського Станіслава-Августа Щепану Сорочинському на чин Львівського чашника.

7) Акт відстрочки на з'їзд в Димері по повелінню короля польського Станіслава-Августа у справі селян Димерського староства проти орендарів того ж староства

8) Герб Драго-Сас

У 1807 році Сорочинські знову довели своє дворянське походження з записом в ту ж таки шосту частину „Дворянських родовідних книг” подавши ті ж самі вісім документів⁸. Скоріш за все, в цьому

⁵ Центральный Государственный Исторический Архив Санкт-Петербурга, зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51.

⁶ Держархів Київської обл., зesp. 782, inw. 2, sygn. 368, ark. 81 v.–84.

⁷ Центральный Государственный Исторический Архив Санкт-Петербурга, зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167.

⁸ Держархів Київської обл., зesp. 782, inw. 2, sygn. 395, ark. 48–53.

випадку ми маємо справу з помилковим записом Сорочинських під час першого доведення шляхетства до шостої частини „Дворянських родовідних книг”, хоча насправді вони були записані до першої, тому й подавали легітимаційні документи ще раз, з метою перенесення родини до шостої частини „Дворянських родовідних книг”.

В сумі було подано сто п’ятдесят вісім документів. Максимальну кількість, по сімнадцять документів, подали Берлич-Струтинські (1803 р.)⁹ та Лужецькі (1816 р.)¹⁰. Шістнадцять документів подали Дунаєвські (1802 р.)¹¹. По чотирнадцять – Сопотницькі (1812 р.)¹² та Зукотинські (1817 р.)¹³. Дванадцять документів подали Крушельницькі (1813 р.)¹⁴, а одинадцять – Білинські (1803 р.)¹⁵. По вісім доказів знаходимо у Сорочинських (1801 р. та 1807 р.)¹⁶, та Монастерські (1817 р.)¹⁷. Чотири родини подало по сім документів, це Березовські¹⁸ та Підвисоцькі¹⁹ (1802 р.), Тенкелі (1805 р.)²⁰ і Політовичі (1818 р.)²¹. По шість документів подали Свенциводичі-Витвицькі (1801 р.)²² і Обертинські (1802 р.)²³. По п’ять доказів дворянства знаходимо у Гошовських (1802 р.)²⁴ і Генкелів (1826 р.)²⁵. Чотири документи двічі подали Добкевич-Гойревські у 1801 році²⁶ і у 1805 році²⁷. По Два докази дворянства подали Винницькі (1826 р.)²⁸ та Боярські (1829 р.)²⁹.

⁹ Держархів Київської обл., зesp. 782, inw. 2, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

¹⁰ Там же, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

¹¹ Там же, sygn. 337, ark. 94 v.105.

¹² Там же, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

¹³ Там же, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

¹⁴ Там же, sygn. 380, ark. 93–98.

¹⁵ Там же, 2, sygn. 355, ark. 137 v.–142.

¹⁶ Центральный Государственный Исторический Архив..., зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167.

¹⁷ Держархів Київської..., sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

¹⁸ Там же, sygn. 331, ark. 242 v.–244.

¹⁹ Там же, sygn. 337, ark. 191–194.

²⁰ Там же, sygn. 365, ark. 55–60.

²¹ Там же, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

²² Центральный Государственный Исторический Архив..., зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 132–136.

²³ Держархів Київської..., sygn. 331, ark. 047–050.

²⁴ Там же, sygn. 331, ark. 676–680.

²⁵ Там же, sygn. 411, ark. 876–880.

²⁶ Центральный Государственный Исторический Архив..., зesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51.

²⁷ Держархів Київської..., sygn. 368, ark. 81 v.–84.

²⁸ Там же, sygn. 401, ark. 1077–1080.

²⁹ Там же, sygn. 411, ark. 202–205 v.

Найбільше родин довело своє дворянство в 1802 році – п'ять (Обертинські, Березовські, Гошовські, Дунаєвські та Підвисоцькі)³⁰, три родини – у 1801 році (Добкевич-Гойревські, Свенциводичі-Витвицькі та Сорочинські)³¹, по дві у 1803 році (Білинські та Берлич-Струтинські)³², у 1817 році (Зукотинські та Монастерські)³³ і у 1826 році (Винницькі та Генкелі)³⁴. По одній родині у 1805 (Тенкелі)³⁵, 1812 (Сопотницькі)³⁶, 1813 (Крушельницькі)³⁷, 1816 (Лужецькі)³⁸, 1818 (Політовичі)³⁹, 1821 (Генкелі)⁴⁰ та 1829 (Боярські)⁴¹ роках.

Найбільше, чотири, землянських родин герба Драго-Сас проживало в Київському повіті, це Сорочинські (1801 р.), Обертинські (1802 р.), Тенкелі (1805 р.) та Боярські (1829 р.), ще одна родина проживала в самому Києві, це Зукотинські (1817 р.)⁴². Також по чотири досліджувані родини вилегітимізувалися по Махновському та Сквирському повітах. В Махновському це: Добкевич-Гойревські та Свенциводичі-Витвицькі (1801 р.), Підвисоцькі (1802 р.) і Лужецькі (1816 р.)⁴³, а в Сквирському: Березовські та Дунаєвські (1802 р.), Білинські (1803 р.) і Сопотницькі (1812 р.)⁴⁴. Білинські зі Сквирського повіту також проживали в Проскурівському повіті Подільської губернії, а частина родини Свенциводичів-Витвицьких з Махновського повіту також зазначили місцем проживання Липовецький повіт. В Липовецькому повіті окрім Свенциводичів-Витвицьких також проживали Берлич-

³⁰ Держархів Київської... , sygn. 331, ark. 047–050, 242 v.–244, 676–680, sygn. 337, ark. 191–194.

³¹ Центральный Государственный Исторический Архив... , zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51, 132–136, 162–167.

³² Держархів Київської... , sygn. 355, ark. 137 v.–142, 441 v.–446

³³ Tamże, sygn. 386, ark. 276 v.–282, 1151 v.–1155.

³⁴ Tamże, sygn. 401, ark. 876–880, 1077–1080.

³⁵ Tamże, sygn. 365, ark. 55–60.

³⁶ Tamże, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

³⁷ Tamże, sygn. 380, ark. 93–98.

³⁸ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

³⁹ Tamże, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

⁴⁰ Tamże, sygn. 411, ark. 876–880.

⁴¹ Tamże, sygn. 411, ark. 202–205 v.

⁴² Центральный Государственный Исторический Архив... , zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167; Держархів Київської... , sygn. 331, ark. 047–050, sygn. 365, ark. 55–60, sygn. 386, ark. 276 v.–282, sygn. 411, ark. 202–205 v.

⁴³ Центральный Государственный Исторический Архив... , zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51, 132–136; Держархів Київської... , sygn. 337, ark. 191–194, 229 v.–235.

⁴⁴ Tamże, sygn. 331, ark. 242 v.–244, sygn. 337, ark. 94 v.–105, sygn. 355, ark. 137 v.–142, спр. 380, ark. 113 v.–118.

Струтинські⁴⁵. Крім Липовецького повіту по дві землянські родини герба Драго-Сас жили в Уманському та Звенигородському повітах. В Уманському це Політовичі (1818 р.) та Винницькі (1826 р.)⁴⁶, а в Звенигородському – Гошовські (1802 р.) та Монастерські (1817 р.)⁴⁷. В Радомишльському повіті проживала частина родини Тенкелів (1805 р.)⁴⁸, яких вже було згадано при описі Київського повіту. По одній землянській родині також було в Таращанському (Генкелі (1826 р.)) та Васильківському (Крушельницькі (1813 р.)) повітах⁴⁹.

Слід також відмітити досить пізній час легітимації землянських родин герба Драго-Сас в Київській губернії. З Двадцяти родин тільки одинадцять довело своє дворянство до 1805 року⁵⁰, ще три родини – в 1812–1813 роках⁵¹. Сім родин довело дворянство вже після 1815 року⁵².

Якщо розділити Київську губернію на три нерівні частини: північну (Київський, Радомишльський, Васильківський та Сквирський повіти) і західну (Махновський та Липовецький повіти) та південну (Богуславський, Таращанський, Уманський, Звенигородський, Черкаський та Чигиринський повіти), то отримуємо наступну картину розселення досліджуваних родин: північ – десять, захід – п'ять, південь – п'ять. І, якщо час легітимації в північних та західних повітах губернії співпадав, то в південних чотири з п'яти родин довело своє дворянство вже після 1815 року, також чотири південні родини подало доведення шляхетства з інших місць. Це було пов'язане з повстаннями гайдамаків, котрі спустошили південні терени Київської губернії, які, фактично, прийшлося заселяти на ново. До того ж в трьох південних повітах (Богуславському, Черкаському та Чигиринському) не було жодної землянської родини герба Драго-Сас.

З Чотирьох досліджуваних родин Київського повіту три родини подали в якості доказів свого дворянського походження документи

⁴⁵ Там же, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

⁴⁶ Там же, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050, 1077–1080.

⁴⁷ Там же, sygn. 331, ark. 676–680, sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

⁴⁸ Там же, sygn. 365, ark. 55–60.

⁴⁹ Там же, sygn. 380, ark. 93–98, sygn. 411, ark. 876–880.

⁵⁰ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51, 132–136, 162–167; Держархів Київської... zesp. 782, inw. 2, sygn. 331, ark. 047–050, 242 v.–244, 676–680, sygn. 337, ark. 94 v.–105, 191–194, 355, ark. 137 v.–142, sygn. 357, ark. 441 v.–446, sygn. 365, ark. 55–60.

⁵¹ Там же, sygn. 380, ark. 93–98, 113 v.–118, sygn. 395, ark. 48–53.

⁵² Там же, sygn. 386, ark. 276 v.–282, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050, 1077–1080, 1151 v.–1155, sygn. 411, ark. 202–205 v., 876–880.

з Київської губернії та з Королівстві Галичини і Володимирії. Це були родини Сорочинських (1801 р.), Обертинських (1802 р.) і Тенкелів (1805 р.)⁵³. Родина Тенкелів, як вже зазначалося вище, також проживала в Радомишльському повіті⁵⁴. Ще одна родина землян з Київського повіту – Боярські (1829 р.) подали документи тільки з Подільської губернії⁵⁵.

Родина Зукотинських (1817 р.), що проживала в Києві довела своє дворянство подавши документи з Київської та Волинської губерній⁵⁶.

По чотири землянські родини герба Драго-Сас довели своє дворянство у сусідніх Махновському та Сквирському повітах.

З чотирьох родин Махновського повіту дві родини не подали документів з Київської губернії, це Добкевич-Гойревські (1801 р.)⁵⁷, які довели своє дворянство на підставі паперів зі Слонімського повіту Гродненської губернії, та Підвисоцькі (1802 р.)⁵⁸, які подали докази з Королівства Галичини і Володимирії та з Подільської губернії. Свенциводичі-Витвицькі (1801 р.)⁵⁹, які також проживали в Липовецькому повіті, подали докази з Київської та Подільської губерній а також з Королівства Галичини і Володимирії, а родина Лужецьких з Київщини та Галичини (1816 р.)⁶⁰.

В Сквирському повіті одна родина не подала документи з Київської губернії, це родина Білинських (1803 р.)⁶¹, частина якої проживала також в Проскурівському повіті Подільської губернії. Вони подали докази тільки з Королівства Галичини і Володимирії. Родина Сопотницьких (1812 р.)⁶² подала докази з двох губерній Київської та Волинської та з Королівства Галичини і Володимирії. Березовські⁶³ подали папери з Київщини та Галичини, а Дунаєвські (1802 р.)⁶⁴ з Київської губернії та з Чернігівщини.

⁵³ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167; Держархів Київської..., sygn. 331, ark. 047–050, sygn. 365, ark. 55–60.

⁵⁴ Там же, sygn. 365, ark. 55–60.

⁵⁵ Там же, sygn. 411, ark. 202–205 v.

⁵⁶ Там же, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

⁵⁷ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119 ark. 48–51.

⁵⁸ Держархів Київської..., sygn. 337, ark. 191–194.

⁵⁹ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119 ark. 132–136.

⁶⁰ Держархів Київської..., sygn. 395, ark. 229 v.–235.

⁶¹ Там же, sygn. 355, ark. 137 v.–142.

⁶² Там же, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

⁶³ Там же, sygn. 331, ark. 242 v.–244.

⁶⁴ Там же, sygn. 337, ark. 94 v.–105.

По дві родини вилегітимізувалося в Липовецькому, Звенигородському та Уманському повітах.

Одна з Липовецьких родин, Свенциводичі-Витвицькі, були згадані при описі Махновського повіту. Родина Берлич-Струтинських, як і Свенциводич-Витвицькі, подали докази шляхетства з Київської губернії та з Королівства Галичини і Володимирії.

Гошовські зі Звенигородського повіту подали документи тільки з Галичини, а їхні земляки Монастерські доповнили Галицькі документи ще й місцевими київськими.

В Уманському повіті обидві родини Політовичі (1818 р.) та Винницькі (1826 р.) подали докази дворянського походження з Київської та з Вінницької губерній.

Тенкелі з Радомишльського повіту вже були згадані при описі земель Київського повіту, вони, як зазначалося, подали папери з Київщини та з Галичини⁶⁵.

Васильківська родина Крушельницьких (1813 р.)⁶⁶ довели своє дворянство на підставі доказів з Київської губернії та з Королівства Галичини і Володимирії, Генкелі (1826 р.)⁶⁷ – на підставі документів з Київської та Волинської губерній.

Цікавою особливістю землянських родин герба Драго-Сас які довели своє дворянство за період від 1801 року до 1830 року є те, що жодна з двадцяти родин не обмежилася тільки місцевими київськими документами, до того ж, п'ять родин взагалі не подало доказів з території Київської губернії.

Відмічається значний відсоток вихідців з королівства Галичини і Володимирії – тринадцять родин (65%), при чому всі родини, які змогли легітимізуватися у Васильківському, Звенигородському, Липовецькому та Радомишльському повітах подали галицькі документи. Також по три з чотирьох легітимованих родин, вихідців з Галичини, проживали в Київському, Сквирському та Махновському повітах. В решті повітах вихідців з Королівства Галичини і Володимирії не відмічаємо.

З п'яти волинських родин три переселилося на південь Київської губернії в Уманський і Таращанський повіти, ще одна – до Сквирського повіту, а одна – до Києва. З трьох подільських родин дві поселилися до прикордонних з Подільською губернією повітів – Липовецького та Махновського, а ще одна легітимізувалася по Київському повіту. До

⁶⁵ Tamże, sygn. 365, ark. 55–60.

⁶⁶ Tamże, sygn. 380, ark. 93–98.

⁶⁷ Tamże, sygn. 411, ark. 876–880.

Махновського повіту переселилася земянська родина з Гродненської губернії. По Сквирському повіту довела дворянство родина, що подала документи з Чернігівської губернії. Тут маємо досить рідкісний випадок доведення шляхетства в Київському генерал-губернаторстві на підставі документів поданих з Лівобережної України.

Зі ста п'ятдесяти восьми документів поданих для доведення свого дворянського походження київськими земянами герба Драго-Сас п'ятдесят вісім являються маетковими, ще два можна віднести як до маеткових, так і до немаеткових. В сумі це становить 36,7% від всіх поданих доказів. Дев'яносто вісім документів можна віднести до немаеткових.

Шістнадцять з двадцяти родин (80%) подало докази дворянства, які в тій чи іншій мірі стосуються маетностей прохачів. Чотири родини, які не подали маеткових документів, мали серед своїх доказів доведення шляхетства по іншим губерніям Російської імперії або по Королівству Галичини і Володимирі.

Маеткові документи можна поділити на такі групи:

А) Заповіти і дарчі

Земянські родини герба Драго-Сас Київської губернії подали п'ятнадцять таких документів. Найбільше, три, таких документа подали Сопотницькі⁶⁸ у 1812 році, це: 1) Запис чоловіком жінці грошей і забезпечення нерухомим майно в Галичині; 2) Дарча на частину села Кульчиці в Галичині; 3) Заповіт на рухоме і нерухоме майно.

По два таких документа знаходимо у Добкевич-Гойревських⁶⁹ (запис дружині грошей і половини майна в Слонімському повіті та заповіт на майно в Слонімському повіті та в Житомирському повіті Київського воєводства), Сорочинських⁷⁰ (запис дружині майна та дожиттєвий запис на володіння селом в Руському воєводстві), і у Дунаєвських⁷¹ (два заповіти з розподілом рухомого і нерухомого майна).

Ще чотири родини подали по одному такому документу, це Свенциводичі-Витвицькі (дарча на село Витвиці в Галичині), Березовські (заповіт на маетки складений в Городищі), Берлич-Струтинські

⁶⁸ Тамже, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

⁶⁹ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51.

⁷⁰ Тамже, ark. 162–167.

⁷¹ Держархів Київської..., sygn. 337, ark. 94 v–105.

(дожиттєвий запис подружжя на все рухоме і нерухоме майно) і Крушельницькі (випис про прийняття спадкової частини села Крушельниці в Руському воєводстві)⁷².

Б) Судові справи

Сім родин подало дванадцять виписів з судових справ стосовно маєтностей. Дві родини подали по три таких документа, це Дунаєвські (1802) та Берлич-Струтинські (1803 р.)⁷³. Лужецькі (1816 р.)⁷⁴ подали два судових виписи, а у Сорочинських (1801 р.), Білинських (1803 р.), Монастерських (1817 р.) та Політовичів (1818 р.) – по одному⁷⁵.

В) Введення у володіння

Дев'ять родин подало одинадцять таких документів. По два вводи у володіння майном знаходимо у Дунаєвських (селом Чубинці і селом Рогозна)⁷⁶ та Сопотницьких (селом Голячінь та купленим неназваним селом в Галичині)⁷⁷. Решта родин подали по одному такому документу:

1) Білинські – ввід у володіння частиною села Білиня в Перемишльській землі Руського воєводства⁷⁸.

2) Берлич-Струтинські – вступ у володіння повітовим містечком Липівець в Київській губернії⁷⁹.

3) Тенкелі – вступ у володіння селом Кочевщина⁸⁰.

4) Лужецькі – ввід у володіння спадковим селом Пиківець⁸¹.

5) Зукотинські – ввід у володіння селом Гнилець⁸².

6) Монастерські – ввід в орендне володіння Хрещатим Яром біля Києва⁸³.

⁷² Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 132–136. Держархів Київської..., sygn. 331, ark. 242 v.–244, sygn. 357, ark. 441 v.–446, sygn. 380, ark. 93–98.

⁷³ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

⁷⁴ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

⁷⁵ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167; Держархів Київської..., sygn. 355, ark. 137 v.–142, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050, 1151 v.–1155.

⁷⁶ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105.

⁷⁷ Tamże, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

⁷⁸ Tamże, sygn. 355, ark. 137 v.–142.

⁷⁹ Tamże, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

⁸⁰ Tamże, sygn. 365, ark. 55–60.

⁸¹ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

⁸² Tamże, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

⁸³ Tamże, sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

7) Політовичі – вступ у володіння селом Верхняки⁸⁴.

Г) Фінансові (купівля-продаж, оренда, заставні свідоцтва)

Дев'ять родин, для доведення свого дворянського походження, подало п'ятнадцять таких документів. Найбільше таких паперів знаходимо у Берлич-Струтинських (1803 р.) – чотири⁸⁵, три – у Зукотинських (1817 р.)⁸⁶. Білинські (1803 р.)⁸⁷ подали два таких виписи. По одному фінансовому документу знаходимо у Свенциводичів-Витвицьких та Сорочинських (1801 р.), Підвисоцьких (1802 р.), Крушельницьких (1813 р.), Монастерських (1817 р.) і Політовичів (1818 р.)⁸⁸.

Г) Свідоцтва державних установ про володіння майном

Знаходимо тільки один такий документ. Винницькі з Уманського повіту (1826 р.) подали сімейний список за підписом повітового маршала з зазначенням належних членам родини маєтків⁸⁹.

Д) Різні угоди між власниками

Три родин подали по одному документу стосовно родових з'їздів по розподілу земель та мирових угод по спадку. Березовські (1802 р.)⁹⁰ подали угоду про поділ ґрунтів в Яблунові (Галичина) з описом походження і описом маєтку. У Дунаєвських (1802 р.) знаходимо договір про поділ спадкових сіл Гачин та Гачинська Слобода в Чернігівському воєводстві⁹¹. Білинські (1803 р.) подали мирову угоду на поділ землі в Білині (Руське воєводство)⁹².

⁸⁴ Tamže, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

⁸⁵ Tamže, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

⁸⁶ Tamže, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

⁸⁷ Tamže, sygn. 355, ark. 137 v.–142.

⁸⁸ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119 ark. 132–136, 162–167. Держархів Київської..., sygn. 337, ark. 191–194, sygn. 380, ark. 93–98. спр. 401, ark. 1045 v.–1050, 1151 v.–1155.

⁸⁹ Tamže, sygn. 401, ark. 1077–1080.

⁹⁰ Tamže, sygn. 331, ark. 242 v.–244.

⁹¹ Tamže, sygn. 337, ark. 94 v.–105.

⁹² Tamže, sygn. 355, ark. 137 v.–142.

Е) Надання у власність

Підвисоцькі подали наданий їм в 1524 році у Львові польським королем Жигмонтом привілей на село Підвисоке в Руському воєводстві⁹³.

Немаєткові документи можна поділити на такі групи:

а) легітимації

Вісім землянських родин довело своє дворянське походження раніше. Три родини зробили це в Королівстві Галичини і Володимирії, це:

- 1) Обертинські (1802 р.) з Київського повіту⁹⁴
- 2) Гошовські (1802 р.) зі Звенигородського повіту⁹⁵
- 3) Сопотницькі (1812 р.) зі Сквирського повіту⁹⁶.

Чотири родини довели раніше своє дворянство по Волинській губернії Російської імперії, це:

- 1) Зукотинські (1817 р.) з Києва⁹⁷
- 2) Політовичі (1818 р.) з Уманського повіту⁹⁸
- 3) Винницькі (1826 р.) з Уманського повіту⁹⁹
- 4) Генкелі (1826 р.) з Таращанського повіту¹⁰⁰.

Ще одна родина раніше довела своє дворянство по Подільській губернії, це Боярські (1829 р.) з Київського повіту¹⁰¹.

Слід відмітити, що всі „галичани” довели своє дворянство по Київській губернії в перші роки легітимаційного процесу, до 1812 року, а прибульці з інших губерній Російської імперії доводили своє дворянське походження вже після 1815 року.

б) метричні свідоцтва

Дев'ять родин подало двадцять одне різноманітне метричне свідоцтво, це становить майже 14% від всіх поданих землянами документів. Найбільше, по чотири метрики, подали Сопотницькі (1812

⁹³ Tamże, sygn. 337, ark. 191–194.

⁹⁴ Tamże, sygn. 331, ark. 047–050.

⁹⁵ Tamże, sygn. 331, ark. 676–680.

⁹⁶ Tamże, sygn. 380, ark. 113 v.–118.

⁹⁷ Tamże, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

⁹⁸ Tamże, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

⁹⁹ Tamże, sygn. 401, ark. 1077–1080.

¹⁰⁰ Tamże, sygn. 411, ark. 876–880.

¹⁰¹ Tamże, sygn. 411, ark. 202–205 v.

р.) та Зукотинські (1817 р.)¹⁰². По три метрики знаходимо у Лужецьких (1816 р.) та Генкелів (1826 р.)¹⁰³. По дві метрики – у Обертинських (1802 р.) та Крушельницьких (1813 р.)¹⁰⁴. По одній метриці – у Свенциводичів-Витвицьких і Сорочинських (1801 р.), та Дунаєвських (1802 р.)¹⁰⁵. Решта десять родин метричних свідоцтв не подавали.

в) свідоцтва про благородне походження

Київськими землянами герба Драго-Сас протягом досліджуваного періоду було подано п'ятдесят вісім різноманітних доказів благородного походження. Це становить 36,7 відсотка від всіх поданих ними документів.

П'ять з них становлять свідоцтва дванадцяти благородних осіб про безсумнівне дворянське походження прохачів. Два таких свідоцтва знаходимо у Лужецьких (1816 р.), по одному у Тенкелів (1805 р.), Крушельницьких (1813 р.) та Монастерських (1817 р.)¹⁰⁶.

Три родини подало виписи з ревізьких сказок. Знову, два таких виписи знаходимо у Лужецьких (1816 р.)¹⁰⁷. По одному у Крушельницьких (1813 р.) та Політовичів (1818 р.)¹⁰⁸. Дві родини подали свідоцтва різних державних установ. Березовські (1802 р.)¹⁰⁹ подали два таких документа: 1) свідоцтво Махновського повітового маршалка що Березовські подали документи потрібні для доведення свого дворянства; 2) свідоцтво Житомирського повітового маршалка що Березовські подали документи потрібні для доведення свого дворянства.

Лужецькі в 1816 році подали три такі документи¹¹⁰:

1) свідоцтво Махновського суду про те, що Лужецькі записані серед шляхти Махновського повіту.

2) свідоцтво Махновського повітового маршалка про те, що Лужецькі записані серед шляхти Махновського повіту.

3) свідоцтво Махновського повітового маршалка про те, що Лужецькі записані в дворянські списки Махновського повіту

¹⁰² Tamże, sygn. 380, ark. 113 v.–118, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

¹⁰³ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235, sygn. 411, ark. 876–880.

¹⁰⁴ Tamże, sygn. 331, ark. 047–050, sygn. 380, ark. 93–98.

¹⁰⁵ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 132–136, 162–167. Держархів Київської..., sygn. 337, ark. 94 v.–105.

¹⁰⁶ Tamże, sygn. 365, ark. 55–60, sygn. 380, ark. 93–98, sygn. 395, ark. 229 v.–235, sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

¹⁰⁷ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

¹⁰⁸ Tamże, sygn. 380, ark. 93–98, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

¹⁰⁹ Tamże, sygn. 331, ark. 242 v.–244.

¹¹⁰ Tamże, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

Родини Дунаєвських (1802 р.) та Політовичів (1818 р.) подали протести свідоцтва де зазначалося, що їхні родичі вже довели своє дворянство раніше¹¹¹.

П'ять родин подали сім різноманітних виписів з судів, де було зазначено дворянське походження прохачів. Три такі виписи знаходимо у Берлич-Струтинських (1803 р.)¹¹². По одному – у Свенциводичів-Витвицьких (1801 р.), Білинських (1803 р.), Сопотницьких (1812 р.) і Крушельницьких (1813 р.)¹¹³.

Чотири родини подало серед доказів свого благородного походження передшлюбні угоди без зазначення майна. Дві такі угоди знаходимо у Підвисоцьких (1802 р.)¹¹⁴. По одній такій угоді є у Дунаєвських (1802 р.), Берлич-Струтинських (1803 р.) і Тенкелів (1805 р.)¹¹⁵.

Чотири родини подали виписи та свідоцтва дані їм з місць служби. Крушельницькі (1813 р.)¹¹⁶ подали три свідоцтва, два таких свідоцтва знаходимо у Зукотинських (1817 р.)¹¹⁷, а по одному у Березовських (1802 р.)¹¹⁸ та Політовичів (1817 р.)¹¹⁹.

У трьох родин знаходимо свідоцтва де зазначалося про проходження військової служби. Такі документи знаходимо у Гошовських та Обертинських (1802 р.) і Тенкелів (1805 р.)¹²⁰.

У восьми родин знаходимо документи пов'язані з грошовими справами, такі як, боргові розписки, квитанції по оплату боргів, тощо. Такі папери знаходимо у Сорочинських (1801 р.), Підвисоцьких (1802 р.), Білинських та Берлич-Струтинських (1803 р.), Тенкелів (1805 р.), Сопотницьких (1812 р.), Лужецьких (1816 р.) і Сорочинських (1817 р.)¹²¹.

¹¹¹ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

¹¹² Tamże, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

¹¹³ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 132–136; Держархів Київської..., sygn. 355, ark. 137 v.–142, sygn. 380, ark. 93–98, 113 v.–118.

¹¹⁴ Tamże, sygn. 337, ark. 191–194.

¹¹⁵ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105, 191–194, sygn. 365, ark. 55–60.

¹¹⁶ Tamże, sygn. 380, ark. 93–98.

¹¹⁷ Tamże, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

¹¹⁸ Tamże, sygn. 331, ark. 242 v.–244.

¹¹⁹ Tamże, sygn. 401, ark. 1045 v.–1050.

¹²⁰ Tamże, sygn. 331, ark. 047–050, 676–680, sygn. 365, ark. 55–60.

¹²¹ Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167; Держархів Київської..., sygn. 337, ark. 191–194, sygn. 355, ark. 137 v.–142, sygn. 357, ark. 441 v.–446, sygn. 365, ark. 55–60, sygn. 380, ark. 113 v.–118, sygn. 395, ark. 48–53, 229 v.–235.

Дев'ять родин подали десять патентів виданих польськими королями на різноманітні чини та уряди:

1) Добкевич-Гойревські подали патент на стольника городельського¹²².

2) Свенциводичі-Витвицькі – на чашника теробовельського¹²³.

3) Сорочинські – на чашника львівського¹²⁴.

4) Обертинські – на коломийського ловчого¹²⁵.

5) Березовські – на галицького ловчого¹²⁶ v.–244..

6) Гошовські – на львівського ловчого¹²⁷.

7) Дунаєвські подали два патенти: на львівського підчашого та на сяноцького ловчого¹²⁸.

8) Підвисоцькі – грабовецького мечника¹²⁹.

9) Монастерські – сяноцького чашника¹³⁰.

Серед документів поданих землянами герба Драго-Сас Київської губернії знаходимо одну королівську грамоту, яка засвідчує шляхетське походження прохачів, так у Підвисоцькі подали привілей польського короля Жигмонта на село Підвисоке в Руському воеводстві виданий у Львові в 1524 році. Слід зазначити, що цей документ можна також віднести до маєткових¹³¹.

Серед доказів дворянського походження у Берлич-Струтинських (1803 р.) знаходимо диплом на орден Св. Станіслава виданий в 1791 році польським королем Польщі Станіславом-Августом¹³². У Зукотинських (1817 р.) знаходимо паспорт на проживання і проїзд по всій Російській імперії виданий у Волинському губернському правління в 1805 році¹³³.

г) генеалогічні документи

Чотирнадцять родин подали сімнадцять документів які являють собою родинні списки та поколінні розписи, в яких описується склад

¹²² Центральный Государственный Исторический Архив..., zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51.

¹²³ Tamże, zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 132–136.

¹²⁴ Tamże, zesp. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 162–167.

¹²⁵ Держархів Київської..., sygn. 331, ark. 047–050.

¹²⁶ Tamże, sygn. 331, ark. 242

¹²⁷ Tamże, sygn. 331, ark. 676–680.

¹²⁸ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105.

¹²⁹ Tamże, sygn. 337, ark. 191–194.

¹³⁰ Tamże, sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

¹³¹ Tamże, sygn. 337, ark. 191–194.

¹³² Tamże, sygn. 357, ark. 441 v.–446.

¹³³ Tamże, sygn. 386, ark. 276 v.–282.

родин. Дунаєвські (1802 р.), Лужецькі (1816 р.) і Монастерські (1817 р.) подали по два таких списки¹³⁴, решта одинадцять родин – по одному. Серед родин, що не подали сімейні списки попали всі три родини, які довели дворянство в 1801 році, а взагалі не подали сімейних списків шість родин, це Добкевичі-Гойревські, Свенциводичі-Витвицькі та Сорочинські (1801 р.), Обертинські та Підвисоцькі (1802 р.) та Політовичі (1818 р.)¹³⁵. У Винницьких (1826 р.)¹³⁶ на сімейному списку зазначено маєтки кожного з родини, тож цей документ можна віднести і до майнових.

д) описи і малюнки герба Драго-Сас

Чотирнадцять родин (70%), окрім принагідно зазначеної назви герба, подало його опис, за яким було зроблено малюнок. Опис герба, як правило, наводився з „Herbarza Polskiego” Kaspra Niesieckiego. П'ять родин з шести, які не подали опис герба довело своє дворянство вже після 1815 року. Слід відмітити, що хоча описи в цілому відповідають тексту цього гербівника, проте немає жодного малюнка, який би співпадав зі загально прийнятим гербом Драго-Сас I.

* * *

В період від 1801 до 1830 рр. зафіксовано двадцять землянських родин герба Драго-Сас, які були внесені до родовідних книг дворян Київської губернії, при чому дві родини довели своє дворянство двічі. Для доказів свого благородного походження. ці родини подали 158 документів. Кількість поданих однією родиною документів коливається від 2 до 17. Дев'ять землянських родин довело своє дворянство в період з 1801 по 1805 рік, дві родини в 1812–1813 роках. Після ліквідації Варшавського князівства в 1815 року довели своє дворянство тільки ще дев'ять землянських київських родини.

Аналіз місця проживання землянських родин герба Драго-Сас, які змогли довести своє благородне походження розділяє Київські губернію на дві нерівномірні частини. До першої більшої частини можна віднести чотири північні повіти разом з Києвом і два західні повіти

¹³⁴ Tamże, sygn. 337, ark. 94 v.–105, sygn. 395, ark. 229 v.–235, sygn. 401, ark. 1151 v.–1155.

¹³⁵ Центральний Государственный Исторический Архив..., zes. 1343, inw. 51, sygn. 119, ark. 48–51, 132–136, 162–167. Держархів Київської..., sygn. 331, ark. 047–050, sygn. 337, ark. 191–194, sygn. 395, ark. 229 v.–235.

¹³⁶ Tamże, sygn. 401, ark. 1077–1080.

в яких довело своє дворянство п'ятнадцять родин (75%) герба Драго-Сас. В основному ці родини доводили своє дворянство в перші роки легітимізаційного процесу (1801–1805). Друга, менша частина складається з шести південних повітів, де довели своє дворянство всього п'ять родин, чотири з яких отримали легітимацію вже після 1817 року. При чому в трьох придніпровських повітах не було легітимовано жодної землянської родини герба Драго-Сас. Скоріш за все це пов'язано з сильними гайдамацькими повстаннями, які незадовго до досліджуваного періоду були охопили південь Київщини.

Цікавою особливістю київських землянських родин герба Драго-Сас є те, що всі вони без виключення подали доказ привезені з-за меж Київської губернії, а п'ять родин взагалі не подали „місцевих” документів. Тринадцять родин (65%) подали документи з Королівства Галичини і Володимирії. Слід відмітити, що всі родини з Васильківського, Звенигородського, Липовецького і Радомишльського повітів подали докази з Галичини. Також галицькі документи знаходимо у трьох з чотирьох родин Київського, Махновського та Сквирського повітів. Три з п'яти родин вихідців з Волині оселилися в південних Тарашанському та Уманському повітах, ще по одній родині переїхало до Києва і до Сквирського повіту. Вихідці з поділля оселилися в прикордонних з Подільською губернією Махновському і Липовецькому повітах.

Проаналізовані документи можемо поділити на дві групи. До першої відносимо такі, що фіксували володіння маєтками та власністю загалом. Натомість документи другої групи містять дані про походження особи, склад родини та статус роду.

Майнові документи становлять досить значну частину доказів благородного походження землянської шляхти в Київській губернії – 36,7%. Решта припадає на документи генеалогічного характеру.

Серед майнових документів зустрічаємо заповіти та дарчі, королівські привілеї, орендні контракти та договори купівлі-продажу, виписи з актових книг щодо прав власності і майнових суперечок.

Група генеалогічних документів складається з королівських привілеїв, легітимацій з поза меж Київської губернії, метрик, свідоцтв про благородне походження описів герба та сімейних списків.

Andrij Kobylański

Dowodzenie pochodzenia szlacheckiego przez ziemian kijowskich w pierwszych trzech dekadach XIX wieku (na przykładzie rodziny herbu Drago-Sas)

Streszczenie

W artykule poddano analizie dokumenty, które składali przedstawiciele rodzin ziemiańskich z guberni kijowskiej do powstania listopadowego w celu udowodnienia pochodzenia szlacheckiego. Wybór rodzin został przeprowadzony wg kryterium herbowego – herb Drago-Sas był najbardziej rozpowszechnionym herbem rodowym na terenach Rusi. Dane opierają się na zapisach w księgach genealogicznych szlachty guberni kijowskiej, które są przechowywane w Archiwum Państwowym Obwodu Kijowskiego.

Andriy Kobylan'ski

Proving of noble origin by landowners Kiev in the first three decades of the century XIX (for example, family coat of arms Drago-Sas)

Summary

The article analyzes the documents that served the representatives of landowning families in the provinces of Kiev to the November Uprising in order to prove the origin of the nobility. Selection of families was carried out according to the criterion of the coat of arms – arms Drago-Sas was the most common coat of arms in areas Ruthenia. Data are based on genealogical records in the books of the nobles province of Kiev, which are kept in the State Archive of Kiev Oblast.

